

Ужгородський національний університет

Фортифікації доби раннього заліза – середньовіччя в Центрально-Східній Європі

Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий)
Курс (рік) навчання	1
Семестр	1
Обсяг дисципліни у кредитах	3,5
Мова викладання	Українська
Передумови для вивчення дисципліни	
Кафедра, яка забезпечує викладання дисципліни	Кафедра археології, етнології та культурології
Інформаційне забезпечення	Мультимедійний проєктор для презентацій, ноутбук
Форма проведення занять	Лекції, практичні заняття
Форма семестрового контролю	Екзамен

Ключові результати навчання (знання, уміння та інші компетентності):

Мета курсу полягає у вивченні основних етапів розвитку фортифікацій на теренах Центрально-Східної Європи, різних типів укріплень у їх безпосередньому зв'язку з конкретними археологічними культурами та певними народами. У ході розгляду захисних споруд основну увагу треба звернути не тільки на технічні аспекти і компоненти їх зведення, а показати динаміку розвитку від рівня загрози, історичної ситуації, соціальних чинників і матеріальних можливостей людських колективів, причетних до значних організаційних потуг і їх реального виконання. Проблематика курсу передбачає аналіз динаміки змін фортифікаційних споруд від гальштатського часу до епохи середньовіччя, від городищ-сховищ до опідумів, дав та замкової культури. Відповідно не оминаємо увагою мікрорегіональні особливості і розглядаємо пам'ятки кожного періоду як моно систему, а не довільну суму окремих мульти мікро систем. Також необхідно виявити закономірності між групами різних пунктів і матеріальною культурою тих, хто їх зводив і використовував. У результаті маємо отримати чітку канву історичного розвитку великого ареалу Європи через призму фортифікаційний пам'яток.

Завдання курсу: розглянути укріплення різних хронологічних груп, проаналізувати матеріальну культуру носіїв археологічних культур, причетних до значних будівельних робіт військово-захисного спрямування, сформуванню схему динаміки розвитку технічних прийомів і встановити закономірності їх застосування на різних етапах історії. Після накопичення інформаційної бази даних сформулювати чіткі висновки по динаміці зміни фортифікаційних споруд від категорії городище до категорії замок на території Центрально-Східної Європи.

Дисципліна забезпечує набуття здобувачами наступних компетентностей:

- *загальні*: здатність до абстрактного мислення, критичного аналізу та синтезу, оцінки сучасних наукових досягнень, генерування нових ідей при вирішенні дослідницьких і практичних завдань; здатність до опанування загальнонауковими компетентностями, спрямованими на формування системного наукового світогляду, загального культурного кругозору, дотримання у фаховій діяльності норм професійної етики, міжкультурної толерантності та загальнолюдських цінностей; здатність здійснювати пошук, оброблення, аналіз і контекстуалізацію значного обсягу наукової інформації з різних джерел, інтерпретацію результатів наукових досліджень; здатність працювати у міжнародному науковому середовищі; здатність використовувати сучасні методи і технології наукової комунікації українською та

іноземною мовами, володіти комунікативною культурою. Здатність до ефективної комунікації з представниками різних цільових аудиторій, використовуючи відповідну лексику, методи та прийоми; здатність застосовувати сучасні інформаційні технології, бази даних та інші електронні ресурси, спеціалізоване програмне забезпечення у науковій та навчальній діяльності, критично ставитись до отриманої інформації; здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у ЗВО; здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про розвиток суспільства, розуміти значення вивчення історії та археології для розвитку та євроінтеграції нашої держави.

- *спеціальні (фахові, предметні)*: здатність до опанування глибокими знаннями в галузі історії та археології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових знань у сфері історії та археології, оволодіння комплексним, системним, проблемно-історичним підходами та етнологічними методами дослідження, термінологією з досліджуваного наукового напрямку; здатність виявляти, ставити та розв'язувати проблеми дослідницького характеру у галузі історії та археології, оцінювати та забезпечувати якість виконуваних досліджень; здатність виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у галузі історії та археології; здатність усно і письмово презентувати та обговорювати результати наукових досліджень українською та іноземною (англійською або іншою відповідно до специфіки спеціальності) мовами; здатність планувати й організувати професійну та науково-інноваційну діяльність у галузі історії та археології, зокрема в ситуаціях, що потребують нових стратегічних підходів, ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти в сфері історії та археології; Здатність самостійно виконувати повний цикл сучасного археологічного/ етнографічного дослідження з урахуванням соціальної ваги пам'яткоохоронної складової такого дослідження; здатність дотримуватись етики досліджень, правил академічної доброчесності в наукових дослідженнях та науково-педагогічній діяльності; здатність саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, оцінювати рівень власної фахової компетенції та підвищувати професійну кваліфікацію, адаптуватися до змін у професійній діяльності; здатність здійснювати наукову та науково-педагогічну діяльність у сфері історії та археології у науково-дослідних установах та закладах освіти різних типів.

Стислий зміст дисципліни (що буде вивчатися, перелік тем):

Тема 1. Вступ до курсу. Проблематика вивчення фортифікаційних споруд в Центрально-Східній Європі.

Тема 2. Городища доби раннього заліза в Центрально-Східній Європі.

Тема 3. Кельтські опідуми і їх системи укріплень за археологічними матеріалами та письмовими джерелами.

Тема 4. Захисні споруди і оборонні пам'ятки дакійської культури. Поява укріплень типу «дава».

Тема 5. Формування складної системи римського лімесу і її основних фортифікаційних елементів.

Тема 6. Проблема появи середньовічних городищ. Причини, закономірності, атрибуція зодчих.

Тема 7. Замкова архітектура Центрально-Східної Європи.

Тема 8. Замки, палаци та укріплені монастирі в фортифікаційному аспекті.

Тема 9. Еволюція захисних споруд на території Закарпаття.